

УДК 327.5

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ОБ'ЄДНАННЯ БРІКС

Зайцева М. В.

Здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: професор, доктор політичних наук М. М. Ришков.

Анотація. *Геополітичний вплив країн БРІКС на сучасну систему міжнародних відносин експерти та науковці оцінюють по-різному. Серед західних фахівців можна виділити як скептиків, так і прихильників діяльності об'єднання БРІКС на світовій арені. На початковому етапі формування угруповання БРІКС серед західних експертів переважала думка щодо постійного швидкого економічного зростання країн-членів та перетворення їх на регіональних або міжнародних лідерів. Тоді як більше, ніж через 10 років існування подібного трансрегіонального об'єднання, західні фахівці переглянули своє ставлення до геополітичних перспектив БРІКС. Нині вони наголошують на існуванні внутрішніх політичних, територіальних, соціально-економічних та культурних протиріч всередині об'єднання, що не дозволяють йому стати альтернативою існуючому світовому політико-економічному порядку.*

Експертні кола країн-членів БРІКС навпаки розглядають співпрацю у рамках формату як можливість закріплення власного регіонального або світового лідерства на противагу США-ЄС і вирішення проблем захисту та підтримки національних інтересів, тому поступово здійснюють реорганізацію співпраці на рівні БРІКС та створюють, переважно, інституції в економічній сфері.

Таким чином, проблеми інституціалізації країн БРІКС можуть бути подоланні за допомогою ініціювання однією з країн-членів процесів розширення формату політико-економічної діяльності або через загострення відносин з країнами Європи та США, коли співпраця у рамках об'єднання стане єдиною політичною, фінансовою або торговельною альтернативою зовнішньополітичній діяльності. У перспективі можна спрогнозувати такі сценарії розвитку геополітичних стремлень країн-членів – поглиблення інтеграційної взаємодії у рамках БРІКС, ініційованих російською стороною; неможливість здійснення економічної інтеграції країн БРІКС внаслідок загострення внутрішнього політико-економічного становища у РФ; часткове самовідсторонення Китаю від глибоких перетворень у рамках БРІКС задля збереження балансу сил на рівні США – ЄС – Китай та недопущення одноосібного лідерства РФ; зовнішнього ініціювання загострення економічних або територіальних відносин між країнами-членами БРІКС задля недопущення консенсусу в рамках формату.

Ключові слова: *геополітика, сценарії розвитку, Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР, БРІКС.*

Постановка проблеми. Сучасні інтеграційні процеси у рамках БРІКС пов'язані з бажанням країн-членів захищати власні інтереси у питаннях становлення сучасного світового порядку та закріпити або посилити міжнародні політико-економічні позиції. Проте у рамках утворення існують суперечності щодо поглиблення інституціалізації БРІКС та трансформації зовнішньополітичних ініціатив учасників формату, що пов'язано не лише з різними національними підходами до зовнішньої, безпекової та економічної політики,

але й з існуючими територіальними протиріччями та культурним різномаяттям. Західні аналітики, які на початку 2000-х років сформуваали абрєвіатуру БРІКС, прогнозували такому формату широкі економічні перспективи, проте наразі спостерігається скептичне ставлення до подальшої інтеграції країн-членів, і особливо в політичній сфері.

Мета статті – проаналізувати геополітичні перспективи розвитку утворення БРІКС та виявити особливості їхнього впливу на сучасну систему міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування неінституціональних структур глобального управління у сучасному світі та стратегії п'ятистороннього співробітництва у форматі БРІКС присвячено дослідження як зарубіжних, так і українських вчених, серед яких потрібно виділити роботи Д. Уілсона, Р. Пурушотгамана, Дж. О'Ніла, С. Ахмеда, А. Келстона, О. Ківи, Р. Грінберга, І. Валлерстайна, К. Пелевінової, С. Коршунова, С. Шергіна, М. Рижкова, Є. Макаренко, М. Фесенка та інших. Проте існує потреба подальшого дослідження впливу неформальних інститутів глобального управління на процеси геополітичної трансформації.

Основні результати дослідження. Геополітичні перспективи розвитку БРІКС по-різному оцінюються західними дослідниками та експертами-представниками країн БРІКС, зокрема, серед західних аналітиків можна виділити скептиків та прихильників поглиблення політичної інтеграції у рамках БРІКС. Західні скептики наголошують на несумісності політико-економічних систем країн БРІКС, що може призвести до розпаду утворення або формального існування. Так, американські вчені Д. Родрік, Дж. Най-мл., Дж. Франкел, та Ф. Бюсенг вважають, що поглиблення інтеграційних процесів у рамках об'єднання не відбудеться через існування соціально-економічних відмінностей між країнами-членами, посилення внутрішньої конкуренції між Китаєм, Індією та Росією за сфери впливу в азійському регіоні та недооцінюванням економічного впливу Китаю на економіку Бразилії, Індії і ПАР. У довгостроковій перспективі дослідники розглядають формат БРІКС як нестійке утворення через існування політико-економічного розриву між дедалі слабшою РФ на тлі економічного зростання інших партнерів БРІКС [1-3]. Тоді як західні прихильники вважають, що країни БРІКС володіють деякими спільними політико-економічними характеристиками, достатнім потенціалом у сфері розвитку міжнародної економічної діяльності та бажанням вплинути на процеси глобалізації задля забезпечення збалансованого розподілу ресурсів. Також об'єднання БРІКС розглядається як геополітична або гео економічна альтернатива європейському та трансатлантичному альянсу [4]. Зауважуючи на це, українські дослідники вважають, що ЄС і БРІКС демонструють різні моделі економічного розвитку, зокрема, європейська модель передбачає досягнення високих політико-економічних результатів за рахунок застосування передових технологій, тоді як модель розвитку країн БРІКС базується на отриманні прибутку через використання існуючого природного потенціалу [5]. Тому у перспективі об'єднання БРІКС не може стати геополітичною альтернативою, проте поглиблення економічної взаємодії може частково вплинути на світові фінансово-економічні тенденції.

Майбутня взаємодія країн БРІКС оцінюється переважно позитивно представниками експертних кіл країн-членів та їхніх країн-сателітів. Бразильські дослідники наголошують на можливостях впливу країн утворення на світові економічні процеси за рахунок володіння достатнім ресурсним потенціалом, також відзначають збалансованість макроекономічних параметрів держав-членів і потенціал групи щодо зміни існуючої міжнародної валютно-фінансової системи. Російські фахівці відзначають значний міжцивілізаційний потенціал об'єднання БРІКС і здатність впливати на сучасну міжнародну систему задля посилення тенденцій поліцентричності, хоча існують й експертні оцінки низького потен-

ціалу БРІКС через відсутність спільних політичних або міжнародних інтересів. Індійські експерти виокремлюють можливості країн БРІКС у сфері посилення тенденцій багатополлярності задля реалізації національних інтересів країн-учасниць. Китайські аналітики відзначають стратегічний характер взаємодії у рамках БРІКС і геополітичні перспективи групи, що дозволить країнам «п'ятірки» збільшити або відновити статус світової держави. Південноафриканські науковці пов'язують перспективи розвитку БРІКС з вирішенням міжнародних та регіональних безпекових проблем, подоланням бідності та посиленням економічного зростання африканського континенту [4].

У цілому дослідники виокремлюють декілька можливих сценаріїв геополітичного майбутнього країн БРІКС, зокрема, зарубіжний дослідник Г. Толорая виділяє такі базові сценарії розвитку об'єднання, як стабілізація діяльності БРІКС внаслідок збереження нинішнього рівня взаємодії країн-членів на рівні фінансово-економічних питань; поступове зникнення змістовної співпраці, що призведе до формальної взаємодії на рівні періодичних самітів та інших міжнародних заходів; перетворення об'єднання у повноцінну організацію, яка здійснюватиме стратегічну і тактичну взаємодію у сфері світової економіки та міжнародної політики [6; 7].

Дослідник В. Луков наголошує, що успішність існування та виконання функціональних завдань будь-якого міжнародного об'єднання залежить від ступеню зацікавленості учасників у продовженні роботи, їхніх ресурсних можливостей та особливостей розвитку сфери міжнародного співробітництва, в якій вони взаємодіють [8]. Виходячи з чого експерт І. Ардзінба виділив два негативних сценарії геополітичного розвитку БРІКС: сценарій «розпад» передбачає зникнення формату БРІКС, що, на думку дослідника, не відповідає стратегічним інтересам країн-членів; сценарій «формальне існування» об'єднання БРІКС буде розвиватись за умови відсутності координації та гармонізації позицій учасників та збереження незалежної зовнішньої політики. При цьому існуючу динаміку розвитку співробітництва у рамках БРІКС дослідник відносить до «інерційного» сценарію, що передбачає збереження поточної взаємодії без значних змін і характеризується досить високим рівнем ймовірності. Також І. Ардзінба виокремлює два позитивних сценарії геополітичного майбутнього БРІКС – сценарій «зміцнення» БРІКС або як альянсу реформаторів міжнародної фінансово-економічної архітектури або альянсу реформаторів системи міжнародних відносин, хоча можливості участі країн БРІКС у реформуванні світової фінансово-економічної системи перевищують здатність реформувати систему міжнародних відносин; сценарій «міжцивілізаційного статусу» допускає активний розвиток утворення БРІКС і трансформацію групи у повноформатну міжнародну організацію з частковою втратою державного суверенітету країнами-членами [4]. Такий варіант розвитку країн БРІКС є найбільш футуристичним, оскільки політична еліта країн-членів не одноразово наголошувала на неможливості глибокої політичної та військової інтеграції держав.

Зарубіжний дослідник Д. Кліман оцінюючи перспективи трансформації БРІКС вважає, що новий світовий порядок на чолі з країнами БРІКС не можливий, оскільки задля зміни існуючої мережі глобальних політичних, безпекових та економічних інститутів, країнам БРІКС доведеться стати ядром масштабнішої коаліції країн, що розвиваються, які нині дотримуються позицій нейтралітету і надають перевагу розвитку двостороннього співробітництва. Дослідник підкреслює, що через відсутність ідеологічної та геополітичної основи БРІКС нагадує формальне об'єднання, яке використовується як платформа для проголошення власних проблем і переслідування власних зовнішньополітичних цілей. При цьому деякі країни-члени БРІКС стурбовані посиленням Китаю у рамках утворення, тому дотримуються позицій здійснення незалежної зовнішньої політики. Наприклад, Бра-

зиля, Індія і Південна Африка, беручи участь у самітах БРІКС, продовжують співпрацю у рамках тристороннього форуму ІБСА. Дотримання такої зовнішньополітичної стратегії Бразилією та Індією пов'язано з бажанням країн здійснити лише модифікацію існуючого світового порядку, а не зруйнувати його. Зокрема, Бразилія намагається внести зміни до торгівельно-фінансової сфери, політики морської безпеки і прав людини за допомогою існуючих міжнародних інститутів і норм, а Індія останні роки все більше підтримує існуючий світовий безпековий порядок, беручи участь у різноманітних міжнародних безпекових ініціативах [9].

Проаналізувавши геополітичні інтереси кожної країни-учасниці зарубіжні та українські експерти прийшли до висновку, що Китай розглядає БРІКС як глобальний проект, який дозволить реалізовувати національні інтереси та забезпечити не лише геоекономічне, але й геополітичне лідерство держави, тому що поступова, без потрясінь, трансформація існуючої системи міжнародних відносин відповідає традиціям китайської дипломатії [4]. Задля цього Китай вдається до використання послідовних заходів військово-політичного та економічного характеру, які включають стримування регіональних суперників США, Індії та Японії; поглиблення економічного співробітництва з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону, Південно-Східної Азії та Центральної Азії; реалізацію спільних з Росією проектів освоєння природних ресурсів Далекого Сходу і Східного Сибіру РФ, а також демографічну експансію в зазначені регіони Росії [10]. Незважаючи на те, що Китай зацікавлений у посиленні РФ задля послаблення лідируючих позицій США, проте на відкритий союз з РФ китайське керівництво навряд чи наважиться. Подібні політичні маневри пов'язані, як з усталеними економічними відносинами з ЄС і США, так і з потребою збереження балансу сил. Приєднавшись до Росії або Заходу, Китай сформує основу для військово-політичного альянсу Китай-Росія проти США і ЄС або Китай – США – ЄС проти Росії, що зруйнує існуючу геополітичну розстановку сил та завдасть збитків економічним позиціям самого Китаю. Тому експерти зауважують, що Китай розвиватиме взаємовигідне співробітництво з усіма міжнародними акторами, підтримуючи геополітичний баланс сил, і направлятиме свої зусилля на поступове зменшення впливу США і зміцнення РФ і ЄС [11].

Для Бразилії участь у форматі БРІКС пов'язана з внутрішньополітичними ініціативами, стабільним економічним розвитком та необхідністю закріплення статусу регіонального лідера, який у перспективі зможе впливати на глобальні політико-економічні процеси [4]. Бразильські експерти вважають, що проблеми розширення геополітичного впливу БРІКС пов'язанні не з наявністю протиріч між учасниками, а з прагненням кожної країни керуватися власними стратегіями розвитку, тому у майбутньому країни-учасниці мають розширювати спільні політичні та економічні інтереси. Від участі у форматі Бразилія очікує розширення міжнародно-політичної присутності форуму на міжнародній арені, що дозволить розширити участь держави у міжнародних політичних, економічних, соціальних та культурних процесах [12].

Підхід РФ до БРІКС зарубіжні та вітчизняні експерти називають багатограним, так як історично, цивілізаційно і технологічно країна ближче до країн Заходу, проте бажання повернути політичний вплив ХІХ-ХХ століть змушує РФ диверсифікувати шляхи забезпечення національних інтересів. Саме для Росії політична та економічна інституалізація формату БРІКС може стати геополітичної альтернативою ХХІ століття і забезпечити вплив на систему глобального управління, тому одним з елементів стратегічного зовнішньополітичного курсу РФ є всебічне зміцнення об'єднання БРІКС як важливої складової нового світового порядку та інструменту розвитку стратегічного партнерства держав-учас-

ниць [4]. Крім, активної співпраці на рівні БРІКС Російська Федерація намагається зберегти військовий паритет з США і НАТО, відновити контроль над пострадянським простором у контексті реалізації стратегічної ідеї про відновлення Російської імперії або СРСР, об'єднати навколо РФ інші держави, які мають розбіжності із Заходом або дотримуються незалежних позицій щодо США і Європи, зміцнити позиції в Європі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні, зберегти російську присутність на Близькому Сході і в Північній Африці [10].

Індійська політична еліта сприймає БРІКС як символ відновлення глобальних історичних тенденцій, коли центр світового розвитку зміщується з Заходу на Схід. Проте через існування територіальних протиріч з Китаєм індійське керівництво дотримується позиції дипломатичної стриманості щодо питань становлення політичної інституціалізації БРІКС і зміцнює співпрацю з США. Таким чином, через співробітництво з країнами БРІКС, з одного боку, та тісною політико-економічною взаємодією на рівні США та ЄС, з другого боку, Індія намагається забезпечити власні геополітичні інтереси, суть яких зводиться до вирішення вузько прагматичних завдань на рівні МВФ, урегулювання проблем у військово-технічній сфері та отримання статусу постійного члена РБ ООН [4; 13].

Політичне керівництво ПАР сприймає участь у форматі БРІКС як визнання важливості участі країн африканського континенту в світових економічних процесах та як можливість виступити лідером процесів об'єднання африканських країн на південь від Сахари, таким чином, через підтримку позицій інших країн про важливість багатополарності в світі та участь у форумах БРІКС ПАР бажає забезпечити власні зовнішньополітичні пріоритети [4].

Отже, в умовах існуючих кризових міжнародно-політичних процесів відносно стабільність, на думку експертів, зберігатимуть провідні центри сили США і Китай, а також потужні регіональні держави Індія, Бразилія і ПАР. Саме вони і визначатимуть геополітичну конфігурацію світового порядку, який буде визначатися протистоянням двох протилежних полюсів США і Китаю, домінуванням кількох регіональних лідерів Індії, Бразилії і ПАР, а також поширенням нестабільності в Європі, на пострадянському просторі, в Північній Африці, на Близькому Сході, Кавказі та в Центральній Азії [14]. Також Китай продовжить зміцнювати позиції в Латинській Америці, в якій загостриться боротьба за сфери впливу між Китаєм, США і ЄС. Проте аналітики прогнозують розвиток динамічних і позитивних торгово-економічних відносин між Китаєм і Індією, незважаючи на політичні двосторонні проблеми [15]. Таким чином, країни БРІКС за умови досягнення консенсусу щодо актуальних політичних, економічних і безпекових проблем можуть посилити інтеграційні процеси на рівні утворення. Окремі кроки у цьому напрямі були зроблені вже під час останнього саміту БРІКС, який відбувся 2014 року у Бразилії.

Зокрема, в умовах введення санкцій країнами ЄС, США проти РФ у зв'язку з ускладненням україно-російських відносин Росія виступила з ініціативою перетворення БРІКС з неформального об'єднання в працюючий інститут, оскільки потребує нових політичних та економічних союзників в особі країн БРІКС. Результатом роботи саміту, стала розробка загальної економічної стратегії країн БРІКС для реалізації інфраструктурних проектів та проектів «сталого розвитку» у країнах БРІКС і інших країнах, що розвиваються. Тому створення Національного банку розвитку країн БРІКС розглядається експертами як свого роду МВФ для держав-учасниць. На їх думку, країни-члени у разі виникнення проблем будуть звертатися за вигідною допомогою до партнерів по об'єднанню, а тому такий пул може виступати альтернативою МВФ й для інших країн світу. Також РФ ініціювала створення Енергетичної асоціації БРІКС з резервним банком палива і власним інститутом

енергетичної політики та домовилась про спільне використання системи Глонасс. У цілому в декларації саміту містяться домовленості про співпрацю у сферах торгівлі культури, боротьби із злочинністю та намір зблизити зовнішню політику, проте проводити загальну торговельну та економічну політику країни БРІКС поки не планують [16].

Висновки. Прогнози щодо геополітичного майбутнього БРІКС сильно відрізняються. Деякі експерти припускають, що утворення БРІКС може обігнати економіку G7 до 2027 року або до 2050 року. Також існують сценарії розширення БРІКС за рахунок Туреччина або Індонезії, що є мало ймовірним за умови їхньої тісної співпраці з США та країнами ЄС. У цілому можна виділити такі особливості впливу БРІКС як неформального транс-регіонального об'єднання на систему міжнародних відносин, зокрема, поглиблення світових інтеграційних тенденцій, вплив на міжнародні політичні, безпекові та економічні процеси, розвиток моделі економічної співпраці поза форматами G-7 та G-20, використання формату для захисту і відстоювання національних інтересів на міжнародній арені, поява альтернативних важелів політичного впливу через створення власних економічних інституцій. Проблеми інституціалізації країн БРІКС можуть бути подоланні за допомогою внутрішніх та/або зовнішніх чинників впливу. До внутрішнього чиннику потрібно віднести ініціативи країн-членів щодо розширення формату діяльності, тоді як зовнішній вплив пов'язаний з можливим загостренням відносин з країнами Європи та/або США, що може стати причиною трансформації формату БРІКС у міжнародну організацію. Таким чином, у перспективі можна спрогнозувати декілька варіантів розвитку геополітичних стремлень країн-членів – поглиблення інтеграційної взаємодії у рамках БРІКС, ініційованих російською стороною, за умови введення наступних хвиль санкцій проти РФ у зв'язку з загостренням україно-російських відносин; неможливість проведення започаткованої економічної стратегії країн БРІКС внаслідок загострення внутрішнього політико-економічного становища у РФ. Найбільш футуристичними здаються сценарії часткового само відсторонення Китаю від глибоких перетворень у рамках БРІКС задля збереження балансу сил на рівні трикутника США-ЄС-Китай, оскільки жодному з центрів сили не є бажаним одноосібне лідерство РФ, а також сценарій ініціювання одним з світових центрів сили загострення економічних або територіальних відносин між країнами-членами БРІКС задля недопущення консенсусу в рамках об'єднання.

Список використаної літератури

1. Nye Jr. Joseph BRICS without Mortar / Joseph Nye Jr. // Project Syndicate. – 3 April 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/why-brics-will-not-work-by-joseph-s-nye>.
2. Frankel Jeffrey Dipping BRICS? / Jeffrey Frankel // Project Syndicate. – 23 January 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/blog/dipping-brics>.
3. Rodrik Dani What the World needs from the BRICS / Dani Rodrik // Project Syndicate. – 10 April 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-brics-and-global-economic-leadership-by-dani-rodrik>.
4. Ардзинба И. Будущее группы БРИКС глазами экспертного сообщества / И. Ардзинба // Международная жизнь. – 27. 03. 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interaffairs.ru/read.php?item=10865>.
5. БРИКС – перспективы экономического развития стран с «переходными» экономиками // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 20 февраля 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/briks-perspektivy-ekonomicheskogo-razvitiya/>.

6. Толорая Г. БРИКС и Африка : сотрудничество в целях развития. / Г. Толорая – М. : РУДН, 2013. – С. 8-9.
7. Толорая Г. BRICS : фантом или путь в будущее? / Г. Толорая // VIP-Premier. – 2011. – № 9-10. – с. 19-21 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vip-premier.ru/userfiles/file/9-10-2011/18-21.pdf>.
8. Луков В. Б. Россия в клубе лидеров. / В. Б. Луков – М. : Научная книга, 2002. – с. 143.
9. Kliman D. M. BRICS Pose No Challenge to Global Order / D. M. Kliman // World Politics Review. – March, 2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12815/brics-pose-no-challenge-to-global-orde>.
10. Особенности развития современной геополитической ситуации в мире // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 25 ноября 2012 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bintel.com.ua/ru/analytics/osoblivosti_rozvitku/.
11. Сопнется ли дуга «Россия-Китай»? // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 12. 05. 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/duga-rossia-china/>.
12. Mesa-redond: o Brasil, os BRICS e a agenda internacional / Apresentação do Embaixador José Vicente de Sá Pimentel. – Brasília : FUNAG, 2012. – 344 p.
13. Особенности развития геополитической ситуации в мире в 2013 году. // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 16. 01. 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/mir-v-2013-godu-1/>.
14. «Большая шахматная доска 3» // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 29 апреля 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/bol%27shaja-shahmatnaja-doska-3/>.
15. «Великий поход-2». КНР как новый центр экспансии в мире // Аналитический центр «Борисфен Интел». – 23. 04. 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/knr-kak-novuj-centr-jekspansii-v-mire/>.
16. БРИКС наполнили содержанием // Ведомости. – 17. 07. 2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.brics.mid.ru/brics.nsf/WEBNovstart/C325786100462DFE43257D18000FC7DB>.

GEOPOLITICAL PERSPECTIVES OF BRICS

Zaitseva M. V.

Post-Graduate Student of the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.
Doctor of Political Sciences, Professor, N. N. Ryzhkov.

Abstract. *Geopolitical influence of the BRICS on the modern system of international relations experts and scholars evaluate differently. Among Western experts can distinguish both skeptics and supporters of the association of the BRICS. At the initial stage of BRICS formation among Western experts prevailed view on the continuing economic growth of member countries and their gradual transformation into a regional or international leaders. More than 10 years of existence of such a trans-regional association Western experts reconsidered the BRICS geopolitical perspective. Now they say there are internal political, territorial, socio-economic and cultural contradictions in the association that is not allowing it to become an alternative to the existing world political and economic order.*

On the contrary experts from the BRICS consider cooperation in the format as an opportunity to consolidate their own regional or global leadership as opposed to the US-EU, to protect and to support for national interests, therefore they gradually reorganize cooperation at the level of the BRICS and create internal economic organs.

The problems of the BRICS institutionalization can be overcome through the initiation of one of the member countries to expand the format of political and economic activity or the aggravation of relations with Europe and the United States, when the cooperation within the association will be the only political, financial or commercial alternative foreign policy. In the future, we can predict a scenario of the geopolitical aspirations of member countries – the deepening of integration cooperation within BRICS, initiated by the Russia; the inability of the economic integration of the BRICS countries as a result of acute internal political and economic situation in the Russian Federation; partial disengagement of China from deep transformations within the BRICS to save the balance of power at the level of the US-EU-China and to prevent the sole leadership of the Russian Federation; external initiation of exacerbation of economic or territorial relations between the member countries of the BRICS to prevent consensus within the format.

Key words: *geopolitic, development scenarios, Brazil, Russia, India, China, South Africa, BRICS.*

Referances

1. Nye Jr. Joseph BRICS without Mortar / Joseph Nye Jr. // Project Syndicate. – 3 April 2013 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.project-syndicate.org/commentary/why-brics-will-not-work-by-joseph-s--nye>.
2. Frankel Jeffrey Dipping BRICS? / Jeffrey Frankel // Project Syndicate. – 23 January 2012 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.project-syndicate.org/blog/dipping-brics>.
3. Rodrik Dani What the World needs from the BRICS / Dani Rodrik // Project Syndicate. – 10 April 2013 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-brics-and-global-economic-leadership-by-dani-rodrik>.
4. Ardzinba I. Budushhee gruppy BRICS glazami ekspertnogo soobshhestva / I. Ardzinba // Mezhdunarodnaya zhyzn'. – 27. 03. 2014 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://interaffairs.ru/read.php?item=10865>.
5. BRICS – perspektivy ekonomicheskogo razvitiya stran s «perexodnymi» ekonomikami // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 20 fevralya 2013 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/briks-perspektivy-jekonomicheskogo-razvitija/>.
6. Toloraya G. BRICS i Afrika : sotrudnichestvo v celyax razvitiya. / G. Toloraya – M. : RUDN, 2013. – S. 8-9.
7. Toloraya G. BRICS: fantom ili put' v budushhee? / G. Toloraya // VIP-Premier. – 2011. – № 9-10. – s. 19-21. – [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.vip-premier.ru/userfiles/file/9-10-2011/18-21.pdf>.
8. Lukov V. B. Rossiya v klube liderov. / V. B. Lukov – M. : Nauchnaya kniga, 2002. – s. 143.
9. Kliman D. M. BRICS Pose No Challenge to Global Order / D. M. Kliman // World Politics Review. – March, 2013. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12815/brics-pose-no-challenge-to-global-order>.
10. Osobennosti razvitiya sovremennoj geopoliticheskoy situacii v mire // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 25 noyabrya 2012 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: http://bintel.com.ua/ru/analytics/osoblivosti_razvitku/
11. Sognetsya li duga «Rossiya-Kitaj»? // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 12 maya 2014 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/duga-rossia-china/>.
12. Mesa-redond: o Brasil, os BRICS e a agenda internacional / Apresentação do Embaixador José Vicente de Sá Pimentel. – Brasilia : FUNAG, 2012. – 344 p.
13. Osobennosti razvitiya geopoliticheskoy situacii v mire v 2013 godu. // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 16 yanvarya 2014 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/mir-v-2013-godu-1/>.
14. «Bol'shaya shaxmatnaya doska 3» // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 29 aprelya 2013 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/bol%27shaja-shahmatnaja-doska-3/>.
15. «Velikij poxod-2». KNR kak novyj centr ekspansii v mire // Analiticheskij centr «Borysfen Intel». – 23 aprelya 2013 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://bintel.com.ua/ru/analytics/knr-kak-novyj-centr-jekspan-sii-v-mire/>.
16. BRICS napolnili sodержaniem // Vedomosti. – 17. 07. 2014 g. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.brics.mid.ru/brics.nsf/WEBNovstart/C325786100462DFE43257D18000FC7DB>.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ОБЪЕДИНЕНИЯ БРИКС

Зайцева М. В.

Соискатель кафедры международной информации Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: профессор, доктор политических наук М. М. Рыжков.

Аннотация. *Геополитическое влияние стран БРИКС на современную систему международных отношений эксперты и ученые оценивают по-разному. Среди западных специалистов можно выделить как скептиков, так и сторонников деятельности объединения БРИКС на мировой арене. На начальном этапе формирования формата БРИКС среди западных экспертов преобладало мнение о постоянном экономическом росте стран-членов и их постепенном преобразовании в региональных или международных лидеров. Тогда как более чем через 10 лет существования подобного трансрегионального объединения, западные специалисты пересмотрели свое отношение к геополитическим перспективам БРИКС. Сейчас они отмечают существование внутренних политических, территориальных, социально-экономических и культурных противоречий внутри объединения, не позволяющих ему стать альтернативой существующему мировому политико-экономическому порядку.*

Экспертные круги стран-членов БРИКС наоборот рассматривают сотрудничество в рамках формата как возможность закрепления собственного регионального или мирового лидерства в противовес США – ЕС и решения проблем защиты и поддержки национальных интересов, поэтому постепенно осуществляют реорганизацию сотрудничества на уровне БРИКС и создают, в основном, органы внутреннего управления в экономической сфере.

Таким образом, проблемы институционализации стран БРИКС могут быть преодолены через инициирование одной из стран-членов расширения формата политико-экономической деятельности или через обострение отношений со странами Европы и США, когда сотрудничество в рамках объединения станет единственной политической, финансовой или торговой альтернативой внешнеполитической деятельности. В перспективе можно спрогнозировать такие сценарии развития геополитических устремлений стран-членов – углубление интеграционного взаимодействия в рамках БРИКС, инициированных российской стороной; невозможность осуществления экономической интеграции стран БРИКС вследствие обострения внутреннего политико-экономического положения в РФ; частичное самоустранение Китая от глубоких преобразований в рамках БРИКС для сохранения баланса сил на уровне США – ЕС – Китай и недопущения единоличного лидерства РФ; внешнего инициирования обострения экономических или территориальных отношений между странами-членами БРИКС для недопущения консенсуса в рамках формата.

Ключевые слова: *геополитика, сценарии развития, Бразилия, Россия, Индия, Китай, ЮАР, БРИКС.*